

Forslag til ny lov om bærekraftige produkter og verdikjeder - høringsuttalelse

Klima- og miljødepartementet

12. oktober 2023

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag.....	3
2	Innledning.....	4
2.1	Bakgrunn.....	4
2.2	Kort om Atea	4
2.3	Kontaktpersoner	4
3	Høringsuttalelse.....	5
3.1	Høringsforslaget	5
3.2	Ateas høringsuttalelse	5
3.2.1	Bærekraft	5
3.2.2	Høringsforslagets innhold, omfang og innretning.....	6

1 Sammendrag

Atea **applauderer** alle endringer som bidrar til å få Norge inn i en mer bærekraftig retning. Det **haster**, og kun **fellestiltak** vil ha tilstrekkelig effekt.

Atea oppfatter at høringsforslaget har flere **positive** trekk:

- Aktiv bruk av **lovgivning og regulatoriske grep** vil gi vesentlig bidrag til å realisere og akselerere overgangen til en bærekraftig fremtid som vi alle er helt avhengig av.
- Det er helt påkrevet å etablere et langt sterkere og mer bærekraftig **produkttrammeverk** ved hjelp av lovgivning. Og å legge vekt på **hele verdikjeden** til produkter vil helt klart bidra til å skape mer bærekraftige produkter.
- Dagens norske lovgivning er ikke tilstrekkelig tilpasset å understøtte overgangen til et bærekraftig samfunn. EØS-medlemskapet innebærer en forpliktelse til å ta EUs direktiv og forordninger inn i norsk lovgivning. Siden den foreslåtte EU-forordningen kommer med en **frist**, vil dette skape en mer forutsigbar videre prosess og det er fordelaktig.
- Den store markedsmakten til EØS vil utvilsomt bidra til globale endringer og forslaget innebærer at Europa vil ta et enda klarere **lederskap** i den bærekraftige utviklingen. Det innebærer også en mulighet for at Norge, som en del av Europa, kan oppnå en påvirkning langt ut over egen størrelse og være «best av de beste». Den muligheten må Norge ta.

Atea oppfatter at høringsforslaget har også noen **negative** trekk:

- Selve høringsforslaget er **komplekst** å sette seg inn i, og krever også omfattende kompetanse innen flere områder for å kunne forstås og kommenteres.
- Begrepet **bærekraft** anvendes som en tittel, men Atea anser det som noe misvisende fordi sosiale forhold og økonomiske forhold er ikke vektlagt tilstrekkelig.
- Lovforslaget har for svake **sanksjonsmuligheter**. Der det *er* mulighet for bøter, må det være krav om at det skal foreligge uaktsomhet.
- Forslaget bærer preg av «minste-felles-multiplum» knyttet til ambisjonsnivået i tid.
- Utfordringer og mulighetsbildet med **forsyningssikkerhet** som følge av implementeringen av forslaget er viet for liten oppmerksomhet.
- Det bør legges mer vekt på avfallsreduksjon og -innsamling.

Atea har en del forslag til **endringer**:

- Departementet bør ta hele **bærekraftbegrepet** inn for å kunne ha bred forskriftshjemmel.
- Departementet bør vurdere å erstatte en rekke lover med en ny **lov om bærekraft**, og dette bør foretas som en større regelverksforenkling etter at lovforslaget er implementert.
- Departementet bør legge stor vekt på å sikre at det finnes tilstrekkelig **kompetanse** hos offentlige oppdragsgivere og leverandører, og at det raskt lages en lett tilgjengelig **brukerhåndbok** med relevante praktiske **verktøy**.
- For utvalgte basisakter og produktkategorier bør departementet legge opp til et langt høyere **tidsmessig** ambisjonsnivå enn foreslått.
- Departementet bør etablere godt samarbeid med egnede bransjeorganisasjoner for å underlette implementeringen og søke forbedringer gjennom aktiv **markedsdialog**.
- For å skape lettere anvendelse av forslaget, bør departementet vurdere å etablere **sertifiseringsordninger** for leverandører for å kunne fremvise verifisert etterlevelse.

Selv om Atea har en del forbedringsforslag, **støtter** Atea departementets forslag. Dette er primært ut fra at det **haster** svært å få stor nok fart på overgangen til sirkulær økonomi, med påkrevde endringer i produksjons- og forbruksmønstre.

2 Innledning

2.1 Bakgrunn

Vi viser til Klima- og miljødepartementets brev av 30.6.2023 (23/4257) om offentlig høring av forslag til **lov om bærekraftige produkter verdikjeder**.

Dette dokumentet fra Atea AS på vegne av Atea-konsernet er Ateas **høringsuttalelse** av de foreslåtte lov- og regelverksendringene (jf. kapittel 2).

2.2 Kort om Atea

Atea AS er en del av Atea-konsernet som er et ledende IT-selskap i Norden og Baltikum, med mer enn 8 000 medarbeidere. Konsernet er notert på Oslo Børs og hadde i 2022 en omsetning på 46,7 mrd. fordelt på

- 50 % fra leveranse av **maskinvare** fra Ateas katalog med over 250 000 produkter.
- 32 % fra leveranse av **programvare** fra Ateas katalog med over 70 000 produkter.
- 18 % fra leveranse av **verdiøkende** tjenester.

Atea AS er Norges **største** leverandør av IT-løsninger og -tjenester til **offentlig sektor**.

Om lag 70 % av Ateas omsetning er til offentlig sektor, og selskapet har over 500 offentlige virksomheter som kunder i Norge. Atea har mer enn 40 års erfaring med offentlige anskaffelser, og selskapet er sterk tilhenger av det legges økt vekt på bærekraft i slike anskaffelser.

Atea har i mange år satset sterkt på **bærekraft**, og har fått en rekke anerkjennelser for dette:

- Atea ble i 2023 og for andre år på rad kåret¹ til et av verdens 100 mest bærekraftige selskaper uavhengig av bransje, det mest bærekraftige selskapet i verden innen IT-tjenestebansjen og på topp blant samtlige norske selskaper.
- Atea ble i 2022 tildelt den høyeste rating (A) for rapportering av utslipp av miljøgasser².
- Atea har flere år på rad fått den høyeste vurderingen³ for miljømessig og sosial ytelse, og regnes for å være blant de 1 % beste av de 90 000 selskapene på verdensbasis som er vurdert.
- I 2021 ble Atea anerkjent⁴ som en av Europas klimaledere av Financial Times.

2.3 Kontaktpersoner

Atea vil svært gjerne bidra i det grønne skiftet. Våre kontaktpersoner er:

- Elisabeth Nissen Eide, *Head of Sustainability & Compliance*
- Jon-Ivar Paulsen, *Senior Business Manager & Sustainability Ambassador*

¹ Foretatt av Corporate Knights i Corporate Knights Global 100-indeks: <https://www.corporateknights.com/rankings/global-100-rankings/2023-global-100-rankings/2023-global-100-most-sustainable-companies/>

² Foretatt av Carbon Disclosure Project (CDP): <https://www.cdp.net/en>

³ Foretatt av Canalys: <https://canalys.com/>

⁴ Foretatt av Financial Times: <https://www.ft.com/>

3 Høringsuttalelse

3.1 Høringsforslaget

Høringsforslaget er i seg selv komplekst og krever kompetanse innen flere områder for å forstå, og er basert på en mengde underliggende dokumenter og det øker utfordringene med å forstå og mene noe om forslaget.

Det kan være at forslagens kompleksitet og kompetansebehov reduserer antall innspill og innhold i uttalelser. Dette kan igjen innebære at høringseffekten og den demokratiske påvirkningsmuligheten blir redusert.

Høringsforslaget omfatter ingen vurdering av økonomiske konsekvenser, og Atea forventer at dette må fremkomme på en helt annen måte når fremtidige forskrifter med hjemmel i lovforslaget sendes på høring.

Atea oppfatter at forslaget innebærer en vesentlig skjerping av produsent- og leverandøransvaret, men savner en klarere beskrivelse og plassering av **ansvar** spesielt for produkter med omfattende eller globale verdikjeder.

3.2 Ateas høringsuttalelse

3.2.1 Bærekraft

I både EUs og det norske lovforslaget anvendes begrepet «bærekraft» (sustainability) gjennomgående som et overordnet navn og motiv for forordningen/lovforslaget.

I samsvar med den definisjonen som Regjeringen og Stortinget har av bærekraft (basert på FNs definisjon), inngår **tre** elementer (klima og miljø, sosiale forhold og økonomiske forhold), ofte omtalt som ESG, i begrepet bærekraft.

En nærmere gjennomgang av høringsforslagets innhold viser at det kun er deler av «E» (klima og miljø) som har fokus. I dette begrepet inngår:

- klimaendringer og -risiko
- klimagassutslipp
- elektrifisering
- energieffektivisering
- ressursutarming
- avfall og forurensning
- biologisk mangfold og tap av natur
- sirkulær økonomi

Ut fra forslagens innhold anser Atea at:

- Det er deler av klima og miljø som er for lite vektlagt. Dette gjelder klima, elektrifisering, ressursutarming, biologisk mangfold og tap av natur.
- Fordi forslaget også fokuserer på verdikjeder i tillegg til produktegenskapene, bør flere elementer fra andre deler («S» og «G») av bærekraftbegrepet også tas med. Spesielt bør det tas med momenter som ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter, opprettholdelse av anstendige arbeidsforhold, bekjempelse av korrupsjon, bestikkelser og hvitvasking, samt ivaretagelse av rettigheter til minoriteter, lokalsamfunn og urfolk.
- Med det for snevre bærekraftige innholdet i forslaget blir det misvisende å anvende bærekraft.

3.2.2 Høringsforslagets innhold, omfang og innretning

3.2.2.1 Dagens lovverk

Gjeldende økodesignforskrift er **utdatert** og ikke tilstrekkelig anvendbar som ramme for den høyst påtrengte bærekraftige utviklingen som må gjennomføres.

3.2.2.2 Innretningen på forslaget

Innretningen av forslaget er både fornuftig og nødvendig. Forslaget tar tak i de **store utfordringene** knyttet til bærekraft, på en god måte. Spesielt er fokus på **verdikjeder** og **sirkulær økonomi** helt avgjørende for å oppnå en stor nok effekt.

Imidlertid anser Atea at departementet ikke går langt nok i kravene til **verdikjeder** (jf. kapittel 3.2.2.9).

Atea anbefaler at departementet vurderer å ta inn en forskriftshjemmel om sosiale og økonomiske forhold, på samme som det er gjort i lov om offentlige anskaffelser §5.

3.2.2.3 Lov om bærekraft

Forslaget innebærer også en viktig endring av norsk lovgivning. Dette fordi forslaget er direkte utledet av EUs nå rammepregede forordninger og EØS-avtalens plikter til å innføre tilsvarende i norsk lovgivning. Atea anser at implementeringen av EUs produktrammeverk i norsk lovgivning, ikke er mulig uten en **egen** norsk rammepreget fullmaktslov.

Forslaget innebærer en aksept for å at andre norske flere lover, f.eks. produktkontrollen og forurensningsloven, skal **sameksistere og -virke** med den nye loven.

Atea oppfatter at det vil være en ubetinget fordel at lovverket er minst mulig fragmentert og mest mulig oversiktlig, og at en **rammelov om bærekraft** som dekket **hele** bærekraftsområdet klart hadde vært å foretrekke. I en slik ideell situasjon ville en rekke av dagens delvis utdaterte særlover oppheves og erstattes med oppdaterte forskrifter med hjemmel i en lov (lov om bærekraft).

Norge bør, som EU, foreta en vesentlig fornyelse av lovgivningen innen området bærekraft. Det vil forenkle **etterlevelse** vesentlig. Det vil nå dermed være en god anledning til å foreta en viktig helhetlig strukturell ombygging av norsk lovgivning innen **hele** bærekraftområdet.

3.2.2.4 Forslagets innhold

Forslaget skal, med noen få unntak, gjelde alle **produkter** og deres underliggende **verdikjeder**. Det er viktig og riktig.

Forslaget gjelder for alle **markedstyper** og det er avgjørende for at det oppnås tilstrekkelig effekt.

Forslaget dekker imidlertid ikke viktige elementer knyttet til verdikjeder som dekkes av andre departementer enn klima- og miljødepartementet. Atea oppfatter det som en svakhet at verdikjedeperspektivet dermed blir for fragmentert, lite oversiktlig og ikke tilstrekkelig harmonisert.

Det virker som om en hensiktsmessig ansvarsdeling som passer dagens norske forvaltningsorganisering, er vektlagt høyere enn den praktiske anvendelsen av den nye loven for forbrukere, næringsliv og offentlig forvaltning. Atea anser at dette vil gjøre lov og forskrifter unødvendig komplisert og til en viss grad motvirke hensikten med lovforslaget.

3.2.2.5 Kompleksitet

Forslagets generelle tilnærming vil innebære at Norge må forholde seg til et stort antall underliggende fremtidige rettsakter i form av forordninger og direktiver som skal implementeres i norsk lovgivning. Derfor bør norsk lovgivning forbedres for et trolig tresifret antall rettsakter fra EU, noe som ytterligere

forsterker behovet for en norsk **bærekraftlov** som er tilstrekkelig vid, som et fremtidig hjemmelsgrunnlag.

Det er grunn til å anta at den varslede situasjonen, med et stort antall rettsaker som skal implementeres på kort tid, vil gi forvaltningen utfordringer som allerede nå må **forberedes**.

Spesielt viktig vil informasjon til forbrukere, leverandører og kjøpere være, samt den anbefalte forenklingen av lovverket (jf. kapittel 3.2.2.3).

3.2.2.6 Produktdokumentasjon

Atea anser at forslaget innebærer at produkter må dokumenteres bedre enn i dag. Dette vil være merarbeid for leverandører, men verdien av å å kjøpere til gjøre gode, bærekraftige produkter, oppveier dette. Spesielt anser Atea at **digitale produktpass** med opprinnelsesinformasjon, er viktig for å sikre bærekraftige produkter og verdikjeder, og anbefaler at departementet, så raskt som mulig, aktivt bidrar til å realisere slik dokumentasjon, i samarbeid med markedene. Spesielt vil anvendelsen av block chain-teknologi da kunne gi store besparelser, og de første anvendelsene innen batteriområdet er en god, men spe start. Digitale produktpass vil effektivisere verdikjeder og også gi en rekke miljøgevinster (reduert behov for papir, mindre avfall, mindre behov for emballasje, redusert utslipp av kjemikalier, reduserte utslipp av klimagasser, osv.).

Økt krav til dokumentasjon av miljøegenskapene vil kreve en **standardisering** av målespesifikasjoner. Det er viktig å få til etablert disse, og Atea tror også at dette kan resultere i færre miljømerker. Sistnevnte er i dag en utfordring, og Atea støtter arbeid for å redusere antall merker. Ved i økt utstrekning å standardisere på nivå-2 merker (og Atea anbefaler TCO) vil det oppnås en rekke fordeler for både leverandører og kjøper. I dag er det for komplisert for kjøpere å sammenligne miljøegenskapene mellom produkter.

3.2.2.7 Offentlige anskaffelser

Offentlig sektor kjøper varer og tjenester for over 640 mrd. i året, og har dermed stor markedsrett som bør anvendes enda bedre. Gjennom lov om offentlige anskaffelser § 5 og forskriftens § 7.9 har oppdragsgivere tilstrekkelige hjemler til å foreta gode bærekraftige anskaffelser.

Imidlertid er kompetansen hos oppdragsgivere varierende og regelverket for komplisert, og Atea erfarer at dette resulterer i at potensialet i lovgivningen sjelden anvendes fullt ut. Det er beklagelig.

Atea oppfatter at forslaget ikke bidrar til å gjøre bærekraftige offentlige anskaffelser enklere, og derfor må arbeidet med **kompetansebygging** og praktiske hjelpemidler styrkes vesentlig.

3.2.2.8 Bærekraft i verdikjeder

Atea opplever at det i høringsnotatet foretas en uheldig sammenblanding mellom verdikjeder og produktgrupper. Selve forslaget omtales som «bærekraftig», noe som impliserer at "verdikjeder" (som trolig er produktgrupper) og som overholder regelsettet i forslaget, blir omtalt som bærekraftige verdikjeder.

Atea er ikke enig i dette, fordi bærekraftbegrepet som må anvendes for å fortjene betegnelsen bærekraftig, er bredere enn kun de miljømessige aspektene i forslaget. Dette er omtalt i kapittel 3.2.1.

3.2.2.9 Prioriterte produktgrupper

- **Generelt:**

Atea er helt enig i at det er hensiktsmessig å starte med noen utvalgte produktgrupper, og deler de vitenskapelige vurderingene bak hvilke produktgrupper som er prioritert.

- **Basisakter (batterier og emballasje):**

Basisaktene for batterier og emballasje er også en riktig tilnærming. Atea oppfatter at begge aktene innebærer en stor kursendring i bærekraftig retning. Begge vil være krevende for leverandører å etterleve og det er vanskelig nå å få overblikk over alle konsekvensene. Imidlertid er basisaktene den eneste riktige veien å gå.

Atea anser at kostnadene og ulempene oppveies av fordelene, og til tross for at Atea også vil måtte foreta vesentlige investeringer og endringer, støtter Atea basisaktene for batterier og emballasje fullt ut. Europeisk næringsliv har spesielt gode forutsetninger for å gjennomføre endringene og også for å oppnå forretningsmessige gevinster.

Atea oppfatter at batteriforordningen ikke i tilstrekkelig grad vektlegger produktgrupper som i svært stor utstrekning inneholder batterier, eksempelvis elektronikk.

Verdikjedene til de delene av markedet som ikke er til private forbrukere, utgjør en stor markedsandel og er lettere å tilpasse nye emballasjekrav. Fordi dagens utfordringer med emballasje er store, og dessverre økende, bør det legges mer vekt på tidlig måloppnåelse, enn forslaget legger opp til. Atea anser at det for IT-produkter kan, og må, settes konkrete tidsmål som er langt mer ambisiøse enn de som fremkommer i forslaget.

- **Plast**

Atea anser at arbeidet med å fjerne **all** engangsplast bør prioriteres mer enn foreslått, samt at andelen resirkulerbar og anvendt resirkulert plast vektlegges enda mer enn i forslaget.

- **Elektriske produkter og elektronikk**

Atea opplever at denne produktgruppen er en vesentlig del av problemene, med en rekke store utfordringer som er godt omtalt i høringsnotatet. Imidlertid opplever Atea at det er lagt for lite vekt på problemstillingene rundt etikk i verdikjedene til denne produktgruppen.

Forslaget legger også for lite vekt på forpliktende krav til innsamling av EE-avfall.

For IT-bransjen (produktkategoriene elektrisk og elektronikk) anbefaler Atea at departementet inngår samarbeidsordninger med de største aktørene i IT-bransjen, for å akselerere overgangen.

3.2.2.10 Forsyningssikkerhet og europeisk næringsutvikling

Atea støtter det underliggende i at forslaget kan innebære økt forsyningssikkerhet til det europeiske markedet. Som markedets ledende leverandør av IT til næringsliv og offentlig sektor, har Atea stor erfaring med de økende utfordringene om leveransesikkerhet. Atea har liten grunn til å anta at disse utfordringene vil bli mindre i den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen.

Hvis deler av det globale markedet stiller sterkere krav til produkter og verdikjeder, vil dette trolig skape ytterligere leveranseutfordringer. Nytt IT-utstyr blir i dag produsert langt unna det europeiske markedet. I en overgangsfase kan det være en mulighet for at mindre kravstore markeder blir prioritert. Dette kan gi **ytterligere** leveranseutfordringer for det europeiske markedet, til de globale verdikjedene har innrettet seg til de nye europeiske miljøkravene.

Det er imidlertid også flere **fordeler** med leveranseutfordringer og -usikkerhet:

- Trolig vil de store aktørene ha størst forretningsmessig motiv til å tilpasse seg, og vil prioritere høyt å etterleve nye krav. Erfaringsmessig, og i det minste innen IT-bransjen, er de største

produsentene også de mest endringsvillige og -dyktige, og også de mest seriøse. Mindre produsenter og aktører er de minst seriøse, og høyere krav kan innebære at de mest **useriøse** forsvinner.

- Leveranseutfordringer vil også være prisdrivende og det kan innebære at kjøpere har en høyere terskel for å foreta **nykjøp**.
- Leveranseutfordringer vil også trolig gi kjøpere et forsterket forretningsmessig motiv for å opptre mer sirkulært, og det kan gi økt fokus på å anvende produkter lengre, reparere og ombruke. Siden en økt sirkulær opptreden i all hovedsak krever holdningsendringer, så vil leveranseusikkerhet akselerere overgangen til reduserte nykjøp.
- Redusert tilbud vil også øke presset på å etablere verdikjeder som i større utstrekning foretas innen eller nær ved EØS-området.
- Hvis verdikjeder blir geografisk nærmere EØS-området vil de globale **klimagassutslippene** for de i dag EØS-fjerne verdikjedene, reduseres.

Selv om de globale verdikjedene alltid tidligere tilpasset seg endrede markedskrav relativt fort, antar Atea at forslaget vil innebære at det vil skje en økt bærekraftig europeisk næringsutvikling og det er positivt.

3.2.2.11 Avfall

Atea anser at avfallsreduksjon gjennom forebygging, resirkulering og innsamlingsplikt bør vektlegges enda mer enn foreslått.

3.2.2.12 Standardisering

Forslaget gir en stor mulighet for standardisering og Atea anser at denne muligheten bare er delvis brukt i forslaget. Dette gjør at det blir vanskeligere for leverandører å etterleve og for kjøpere å forstå produktegenskaper.

3.2.2.13 Sertifisering

Det bør vurderes å innføre **sertifiseringsordninger** for produkter og leveranseformer, som leverandører kan anvende for å underlette arbeidet med å formidle etterlevelse, og som også vil gjøre det enklere for kjøpere å spesifisere behov, vurdere tilbud og få levert bærekraftig.

3.2.2.14 Insentiver

Departementet bør vurdere å legge opp til å belønne etterlevelse f.eks. gjennom forskjellige insentiver som panteordninger, fortrinn, forenklede prosesser, kommersielle vilkår, osv.

3.2.2.15 Innpassningen av forslaget i gjeldende rett

Høringsnotatet omtaler det gjeldende rettsbildet, og det tegner seg da et bilde av en noe brokete samling med lover, som har fremkommet over lengre tid og med divergerende motiver.

Det har tidligere vært praksis å innarbeide direktiv og forordninger hovedsakelig gjennom mange mindre endringer i lover og forskrifter.

Dagens norske lovverk tar i for liten utstrekning begrepet bærekraft inn i lovtekst og forskrift, og det finnes ingen offisiell «brukerhåndbok» tilgjengelig for å lette forståelse, etterlevelse og bruk.

Resultatet av overstående er at gjeldende lovgivning er blitt for komplekst og lite brukervennlig.

Høringsnotatet omtaler rettstilstanden i andre land, og det er noe påfallende at departementet ikke da har funnet inspirasjon fra gode eksempler i utlandet på håndgrep som kan forenkle norsk rett.

Atea anser prinsipielt at en **ny** lov om bærekraft hadde vært den beste løsningen for en ny fullmaktslov. Da hadde man unngått å fortsette å lappe på en lang rekke lover og forskrifter.

Hvis ikke en så omgripende endring er ønskelig, eller ikke lar seg realisere innen tidsfristene, støtter Atea den foreslåtte innpasningen i gjeldende rett, med vekt på unngå hyppige lovendringer og med en bred forskriftshjemmel.

3.2.2.16 Lovforslagets innhold

Atea støtter forslaget med de merknadene som fremkommer i kapittel 3.2.1 – 3.2.2.14.